

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ & ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΤΡΙΤΗ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ 2024
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α

Α. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Α1.

1. ΛΑΘΟΣ «ἵνα μὴ κατὰ πόλεις μηδὲ δήμους οἰκῶμεν ἰδίους ἕκαστοι διωρισμένοι δικαίοις»
2. ΣΩΣΤΟ «ὥσπερ ἀγέλης συννόμου νόμῳ κοινῶ συντρεφομένης»
3. ΛΑΘΟΣ «Οὐ γὰρ ὡς Ἀριστοτέλης συνεβούλευεν αὐτῶ», «πολέμων πολλῶν καὶ φυγῶν ἐνέπλησε»
4. ΣΩΣΤΟ «οὓς τῷ λόγῳ μὴ συνῆγε τοῖς ὅπλοις βιαζόμενος»
5. ΛΑΘΟΣ «προσέταξεν ἡγεῖσθαι πάντας συγγενεῖς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς, ἀλλοφύλους δὲ τοὺς πονηροὺς»

Β1. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, ο Αλέξανδρος ήταν «κοινὸς ἁρμοστής καὶ διαλλακτὴς τῶν ὄλων». Επιδίωξε την αρμονική συμβίωση των λαών, προβάλλοντας την ιδέα πως με τις ενέργειές του εκπλήρωγε θεϊκή αποστολή («ἤκειν θεόθεν») για την επίτευξη μιας οικουμενικής τάξης πραγμάτων και για τη συμφιλίωση των λαών.

Παράλληλα, ο Μ. Αλέξανδρος χρησιμοποιώντας κυρίως τον λόγο (λογική και ομιλία/πειθῶ) μόνο σε κάποιες περιπτώσεις κατέφυγε στη βία των όπλων («οὓς τῷ λόγῳ μὴ συνῆγε τοῖς ὅπλοις βιαζόμενος»). Παραπέμποντας ἔμμεσα στην ἔλλειψη βίας και την κυριαρχία του Λόγου τῆς ζήνωνειας Πολιτείας, ο Πλούταρχος υπαινίσσεται πως ο Αλέξανδρος οραματιζόταν και επιχείρησε τη δημιουργία οικουμενικού κράτους, όπου οι άνθρωποι θα δεν θα αισθάνονταν υποταγμένοι και θα συμβίωναν ειρηνικά. Τούτο - υπονοεῖ ο Πλούταρχος - τον συνδέει με την Πολιτεία του Ζήωνα και τον καθιστᾶ ηγέτη/σοφὸ.

Κατὰ τον Πλούταρχο, ο Μ. Αλέξανδρος ἦταν ἐκεῖνος που ἔφερε την ευνομία και υπῆρξε ηγέτης- φιλόσοφος. Γνώριζε τα αγαθὰ και τα κακά, κατείχε το κύριο πολιτικὸ αγαθὸ, την αρετή, και διεκπεραίωνε την αποστολή του αναλαμβάνοντας πολλαπλούς ρόλους (κυβερνήτης, δικαστικός, παιδαγωγός κ.ά.), ὥστε να διασφαλιστεῖ η ευνομία. Ο Πλούταρχος για τους σκοπούς του δικού του ἔργου συνδέει στοιχεία της ουτοπικής στωϊκῆς πόλης με την πολιτική του Μ. Αλεξάνδρου, ο οποίος ἔχει χαρακτηριστικὰ φιλοσόφου. Κάνει μάλιστα ἕναν αναχρονισμό: Η δράση του Ζήωνα ξεκίνησε γύρω στο 300 π.Χ., 23 χρόνια μετὰ τον θάνατο του Αλεξάνδρου.

Για την επίτευξη του στόχου του ο Μ. Αλέξανδρος, σύμφωνα πάντα με τον Πλούταρχο, ακολούθησε συγκεκριμένες πρακτικές. Αρχικά, ἐφάρμοσε ἕνα πρόγραμμα πολιτιστικῆς ομογενοποίησης με σύστημα μεικτῶν γάμων, ἀνάμειξη ηθῶν κι υιοθέτηση ξένων εθίμων («ὥσπερ ἐν κρατῆρι φιλοτησίῳ μίξας τοὺς βίους καὶ τὰ ἦθη καὶ τοὺς γάμους καὶ τὰς διαίτας»). Μέσω της παρομοίωσης και της συγκεκριμένης μεταφορικῆς εικόνας ο

Πλούταρχος εκφράζει πολύ παραστατικά την πολιτική του Αλέξανδρου για τη συμφιλίωση όλων των λαών, μέσω της ανάμειξης των τρόπων ζωής, των ηθών, των εθίμων αλλά και της ανάμειξης των πληθυσμών, με την πραγματοποίηση μεικτών γάμων ανάμεσα σε Έλληνες και Περσίδες, με την ανάμειξη οίνου και νερού μέσα σε ένα μεγάλο συμποσιακό αγγείο («έν κρατήρι»). Παράλληλα, η παρομοίωση αυτή δημιουργεί μια μεταφορική εικόνα: παρουσιάζει τον Αλέξανδρο σαν να αναμειγνύει και να ομογενοποιεί μέσα σε ένα μεγάλο αγγείο τους διαφορετικούς λαούς και τα πολιτισμικά στοιχεία καθενός.

Επίσης, ο Μ. Αλέξανδρος πρόβαλε μια άλλη αντίληψη για την πατρίδα («πατρίδα μὲν τὴν οἰκουμένην προσέταξεν ἡγεῖσθαι πάντας»). Η αγάπη προς την πατρίδα θεωρείτο ανέκαθεν βασικό καθήκον και συνεχίζει να θεωρείται έτσι. Όμως, καθώς το άτομο δεν προσδέεται πια ούτε περιορίζεται στην πόλη και τον τόπο του, ο όρος διευρύνεται, για να συμπεριλάβει ολόκληρο τον κόσμο (οἰκουμένην). Οι κυνικοί είχαν από καιρό επαναπροσδιορίσει τη σημασία του όρου «πατρίδα», ενώ στην βάση του στωικού κοσμοπολιτισμού βρίσκεται η αντίληψη πως υπάρχει ουσιαστική και φυσική σύνδεση του καθενός με την ανθρωπότητα, ότι η ανθρώπινη ιδιότητα έχει προτεραιότητα. Ο Πλούταρχος, όμως, υπονοεί εδώ πως ο Αλέξανδρος – παρά το γεγονός ότι στο ηθικοπολιτικό επίπεδο η ηθική του δασκάλου του, του Αριστοτέλη, αντιστοιχούσε στη μικρή κλίμακα μιας πόλης και όχι στην αναδυόμενη οἰκουμένη - ήταν αυτός που έδωσε μια νέα, διευρυμένη, διάσταση στην φιλοπατρία, σχεδιάζοντας και εφαρμόζοντας πρόγραμμα πολιτισμικής ομογενοποίησης. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι ο νέος ελληνιστικός κόσμος που προέκυψε από την εκστρατεία του Αλεξάνδρου ανέδειξε καινούργιες αξίες, που υπονόμισαν τις αξίες των πόλεων κρατών. Σύμφωνα με τα παραπάνω, στόχος του Πλουτάρχου μάλλον ήταν να απαντήσει σε όσους υποτιμούσαν το έργο του Αλέξανδρου, θεωρώντας πως ήταν προϊόν συγκυριών και εύνοιας της τύχης. Κατά τον Πλούταρχο, αντίθετα, το μεγαλειώδες αυτό έργο ήταν προϊόν της αρετής, του οράματος και των ικανοτήτων ενός χαρισματικού και ανυπέρβλητου ηγέτη.

B2. Ο ιδρυτής του Στωικισμού, ο Ζήνων, έγραψε ένα έργο με τον τίτλο «Πολιτεία» που δεν σώθηκε. Πρόκειται για ένα εμβληματικό κείμενο της ηθικο-πολιτικής φιλοσοφίας της Στωικής Σχολής, που επηρέασε σημαντικά τους μετέπειτα στωικούς φιλοσόφους, όπως τον Μάρκο Αυρήλιο.

Όπως ο Πλάτων στη δική του Πολιτεία, με την οποία αναπόφευκτα θα συγκρινόταν οποιαδήποτε άλλη, ο Στωικός κάνει τη δική του εναλλακτική, πολιτική πρόταση για την ιδανική πολιτεία, στο πλαίσιο όμως μιας εποχής που αλλάζει. Τα κίνητρα του Ζήωνα, που έζησε στο πλαίσιο μιας μεταβατικής εποχής, ήταν, πιθανότατα, τόσο η έμμεση άσκηση κριτικής στη σύγχρονή του κανονιστική δομή της πόλης-κράτους που έχανε την πολιτική της αυτονομία και στην οποία οι συνθήκες ζωής δεν ήταν καλές, όσο και η κατάθεση μιας πρότασης εναλλακτικής συγκρότησης του κοινωνικού και πολιτικού βίου. Ο Ζήνων πίστευε ότι σε μια εποχή που κατέρρεε η πόλη-κράτος, ήταν καιρός τα πράγματα να αλλάξουν. Πως η πόλη-κράτος έπρεπε και ήταν δυνατόν να αντικατασταθεί από κάτι πολύ ευρύτερο.

Στην Πολιτεία του, λοιπόν, αντέταξε στον κατακερματισμό των ανθρώπων μια οικουμενική πόλη απ' όπου έλειπαν η διχόνοια, οι συγκρούσεις, η βία. Οραματίστηκε μία κοινότητα σοφών και ενάρετων ανθρώπων, στην οποία η ιδιότητα του πολίτη είναι μία μόνο πτυχή της ηθικής προσωπικότητας.

Κατά τον Πλούταρχο, στη διευρυμένη ζηνώνεια πολιτεία θα περιλαμβάνονταν όλοι οι άνθρωποι, όλοι οι άνθρωποι θα είναι συμπολίτες και συνδημότες, συμμετοχοί ενός κοινού πολιτικού και κοινωνικού βίου σε έναν ενιαίο κόσμο («πάντας ανθρώπους ήγώμεθα δημότας καὶ πολίτας»). Ο Πλούταρχος τονίζει το πολιτικό όραμα του Ζήνωνα, την πρότασή του Στωικού για έναν ιδεώδη κοσμοπολιτισμό, με μια αντίθεση και ένα σχήμα χιαστό («μὴ κατὰ πόλεις μηδὲ δήμους [...] [ἀλλὰ] δημότας καὶ πολίτας»). Σημειωτέον ότι ο αντιθετικός σύνδεσμος «ἀλλὰ» συνδέει κατά το σχήμα ἄρσης-θέσης τις τελικές προτάσεις προβάλλοντας έτσι την εγκυρότητα της θέσης και την επιδοκιμασία του συγγραφέα για αυτήν.

Στην ιδανική παγκόσμια πολιτεία του Στωικού, θα επικρατούσε, όπως μεταφέρει ο Πλούταρχος, ένας τρόπος ζωής («εἷς δὲ βίος») και θα είχε οργάνωση και τάξη («κόσμος»). Αυτά θα εξασφάλιζαν την κοινωνική συνοχή. Η τελειότητα της κοσμόπολης του Ζήνωνα βασίζεται στην ενιαία νοοτροπία των πολιτών και σε θεσμούς, που επιτρέπουν στους ανθρώπους να συνάπτουν καλές σχέσεις μεταξύ τους. Επιτρέπουν επίσης την εξάλειψη των διακρίσεων φυλετικών, θρησκευτικών, πολιτικών, πολιτισμικών, την απουσία ερίδων, αλλά και την κυριαρχία της ομόνοιας, της δικαιοσύνης, της αρετής.

Και στο έργο «Τὰ εἰς ἑαυτὸν» ο Ρωμαῖος αυτοκράτορας Μάρκος Αυρήλιος υποστηρίζει ότι ἄσχετα με τη δομή του Σύμπαντος, ο ίδιος όπως και το άτομο γενικά οφείλει να υπακούει σε βασικά αξιώματα. Στο δεύτερο του αξίωμα, ο Μάρκος Αυρήλιος τονίζει ότι «με συνδέει μία συγγένεια με τα ομοειδή μέρη» του συνόλου, του Σύμπαντος. Η επίγνωση της συγγένειας με τους συνανθρώπους του θα οδηγήσει στην εξάλειψη οποιασδήποτε αντικοινωνικής συμπεριφοράς, καθώς και κάθε παρόρμησης αντίθετης προς το κοινωνικό συμφέρον («Και ἐφ' ὅσον με συνδέει ... ἀντίθετη παρόρμηση»). Έτσι, θα επιτευχθεί η συνεχής αρμονία στην καθημερινότητα, διότι ο πολίτης θα πράττει ωφέλιμα προς τους συμπολίτες του και θα μένει ευχαριστημένος από τις ενέργειες της πολιτείας («Ἄν το κατορθώσεις ... ἡ πολιτεία»).

Επίσης, μία ακόμη ομοιότητα μεταξύ των δύο στωικών φιλοσόφων είναι η υπακοή στον φυσικό νόμο. Ειδικότερα, η αρμονική συμβίωση των μελών της ζηνώνειας κοσμόπολης αισθητοποιείται από τον Πλούταρχο με μια παρομοίωση και ταυτόχρονα οπτική εικόνα. Πρόκειται για την εικόνα της αγέλης ζώων, τα μέλη της οποίας τρέφονται μαζί αρμονικά και χωρίς ανταγωνισμό, που πορεύονται σύμφωνα με τους κανόνες της φύσης («ὥσπερ ἀγέλης συννόμου νόμῳ κοινῷ συντρεφομένης»). Παρόμοια, λοιπόν, ο άνθρωπος - ως ἄλλο ένα, μοναδικό, είδος του ζωικού βασιλείου, καθότι ον κι αυτός του σύμπαντος όπως τα ἄλλα - κινείται υπό τον νόμο της φύσης, έναν κοινό κοσμικό νόμο. Στην περίπτωση του, ο νόμος της φύσης ταυτίζεται, κατά τους Στωικούς, με τον ορθό λόγο, τον οποίο εμπεριέχει ως ικανότητα λογικής και ομιλίας ο άνθρωπος και μόνο αυτός απ' όλα τα ἔμβια ὄντα. Ο ἐν ἡμῖν λόγος καθορίζει το τι πρέπει να κάνουμε ώστε να κερδίσουμε την ευδαιμονία.

Έτσι και ο Μάρκος Αυρήλιος υποστηρίζει στο πρώτο του αξίωμα ότι «Εἶμαι μέρος ενός συνόλου που υπακούει σε φυσικούς νόμους». Με αυτή την πεποίθηση κανείς δεν θα δυσαρεστηθεί με τις ενέργειες που προκύπτουν από το όλον, γιατί το τελευταίο δεν πράττει τίποτα αντίθετο προς το συμφέρον του. Η φύση του κόσμου δεν εξαναγκάζεται από κανένα εξωτερικό παράγοντα να διαπράξει κάτι επιζήμιο για την ίδια («Γιατί το σύμπαν ... για τον εαυτό της»). Έτσι, ο άνθρωπος, όπως και ο Μάρκος Αυρήλιος, θα είναι πάντοτε ευχαριστημένος από οτιδήποτε καλό ή κακό προκύψει, ενθυμούμενος τη συμμετοχή του στο όλον.

Και οι δύο φιλόσοφοι, λοιπόν, υποστηρίζουν την ουσιαστική και φυσική σύνδεση του κάθε ατόμου με την ανθρωπότητα και την ένταξή του στο όλον υπό έναν κοινό νόμο.

B3.

- α) Χαμήλωσε **την ένταση** του ήχου της τηλεόρασης.
- β) Η συμμετοχή στην εκδρομή ήταν **προαιρετική**.
- γ) Αν και ηλικιωμένος, είχε γερή **κράση**.
- δ) Η υπογεννητικότητα οδηγεί στη μείωση του **πληθυσμού**.
- ε) Διάβασε τις οδηγίες **χρήσης**.

B4.

- 1. γ
- 2. α
- 3. β
- 4. α
- 5. α

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ ΙΣΤΟΡΙΑΙ Θ 81.1-2

Γ.1 ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Οι αρχηγοί στη Σάμο και κυρίως ο Θρασύβουλος, ο οποίος βέβαια πάντα είχε την ίδια άποψη, από τότε που άλλαξαν οι πολιτικές καταστάσεις, (πέτυχαν) ώστε να επιστρέψει ο Αλκιβιάδης και στο τέλος στη συνέλευση έπεισε τους περισσότερους από τους στρατιώτες (την επιστροφή του Αλκιβιάδη). Όταν αποφάσισαν την επιστροφή του Αλκιβιάδη και την αμνηστία του, αφού ο Θρασύβουλος έπλευσε προς τον Τισσαφέρνη, οδήγησε τον Αλκιβιάδη στη Σάμο, επειδή θεώρησε / θεωρώντας ως μόνη σωτηρία, εάν απομακρύνει τον Τισσαφέρνη από την επιρροή των Πελοποννησίων προς όφελός τους (προς όφελος των Αθηναίων).

Γ2. Ο Θρασύβουλος μεθοδεύει και επιτυγχάνει την επιστροφή του Αλκιβιάδη από τη εξορία. Πράγματι ο Αλκιβιάδης οδηγείται στη Σάμο. Εκεί στην συνέλευση της εκκλησίας του δήμου ο Αλκιβιάδης, αφού παραπονιέται για όσα πέρασε στην εξορία, μεγαλοποιεί την επιρροή που ασκεί στον Τισσαφέρνη για τις μελλοντικές εξελίξεις προκειμένου να εκφοβίσει τους ολιγαρχικούς στην Αθήνα ότι ο Τισσαφέρνης θα συνταχθεί με το μέρος του. Σκοπός

του είναι να διαλυθούν οι πολιτικές οργανώσεις των ολιγαρχικών στην Αθήνα , να ενθαρρύνει τους στρατιώτες στη Σάμο, αλλά και να φανεί ο ίδιος πολύ σημαντικός . Παράλληλα , οι εχθροί πλέον δε θα εμπιστευόνταν τον Τισσαφέρνη και θα έχαναν τις ελπίδες τους για μια θετική έκβαση των υποθέσεών τους.

Γ3α. τοῖς πλήθεσι(ν)

ιδιαιτέραν, ιδιωτέραν

πλεῖστα

ὕμᾱς αὐτάς

ὑπαρχόντων

τη ἐλπίδι

β) ἐπεισε→ πέπεικε

ψηφισαμένων→ ἐψηφισμένων

πλεύσας→ πεπλευκώς

κατήγεν→ κατήγε// καταγήοχε

Γ4.α.

τά πράγματα: αντικείμενο στο ρήμα μετέστησε

ἄδειαν : αντικείμενο της μετοχής ψηφισαμένων

ὡς τόν Τισσαφέρνην: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός κατεύθυνσης σε πρόσωπο , προσδιορίζει τη μετοχή πλεύσας

ἐκκλησίας : υποκείμενο της χρονικής απόλυτης χρονικής μετοχής γενομένης

τῶν μελλόντων: επιθετική μετοχή ως γενική αντικειμενική στον όρο ἐλπίδας

οἴκοι : επιρρηματικός προσδιορισμός στάσης σε τόπο , προσδιορίζει τη μετοχή ἔχοντες

τῷ Τισσαφέρνῃ : αντικείμενο στο ρήμα διαβάλλοιτο

Γ.β. πλεύσας: επιρρηματική χρονική μετοχή συνημμένη στο υποκείμενο ὁ Θρασύβουλος, ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα κατήγε.

Ανάλυση: ἐπεὶ ἐπλευσε

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΔΙΠΛΑ ΑΘΑΝΑΣΙΑ

ΜΑΡΙΝΟΥ ΡΩΞΑΝΗ